

Атаманов О. М. – аспірант кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7637-6392>

Зміна повідомлення про підозру на досудовому розслідуванні

Метою статті є аналіз кримінального процесуального законодавства України щодо інституту зміни повідомлення про підозру на досудовому розслідуванні для встановлення актуальних теоретичних і практичних проблем законодавства, а також надання пропозицій щодо шляхів їх розв'язання. **Методологія. Методологічний інструментарій обрано відповідно до поставленої мети, специфіки об'єкта і предмета дослідження. Визначальними були наукові методи системного аналізу й узагальнення. **Наукова новизна** публікації полягає в системному аналізі кримінального процесуального законодавства України в контексті вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та у визначенні теоретичних і практичних проблем, без подолання яких процесуальна діяльність сторони обвинувачення в разі зміни письмового повідомлення про підозру не буде відповідати завданням кримінального провадження та гарантіям, визначеним міжнародними договорами. За результатами здійсненого дослідження сформульовано висновки: 1) проаналізувавши можливі форми зміни повідомлення про підозру, запропоновано умовний поділ їх на три групи за критерієм зміни кваліфікації діяння: а) унаслідок якої кваліфікація діяння залишається незмінною, а зміни повідомлення про підозру спрямовано лише на належне формулювання обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні (час, місце, спосіб, форма вини, мотив, мета й інші обставини вчинення кримінального правопорушення тощо); б) унаслідок якої відбувається зміна кваліфікації діяння в межах тієї самої статті Кримінального кодексу України (з однієї частини статті на іншу, у напрямі як зменшення, так і збільшення); в) унаслідок якої відбувається кардинальна зміна кваліфікації діяння та особі вже повідомляють про підозру в учиненні іншого кримінального правопорушення, передбаченого іншою статтею Кримінального кодексу України; 2) законодавчі положення, які регламентують інститут зміни повідомлення про підозру, потребують чіткішого врегулювання, що надасть можливість уникнути суперечностей у процесі їх правозастосування, у зв'язку із чим пропонуємо: а) статтю 279 Кримінального процесуального кодексу України викласти в такій редакції: «Стаття 279. Зміна повідомлення про підозру 1. Якщо під час досудового розслідування виникнуть підстави для зміни повідомлення про підозру, слідчий, прокурор зобов'язаний заново повідомити про підозру в порядку, передбаченому статтями 276–278 цього Кодексу. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, заново повідомити про підозру має право виключно прокурор. 2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий, прокурор окремо виносить вмотивовану постанову про зміну повідомлення про підозру, яка може бути оскаржена слідчому судді в порядку, передбаченому пунктом 10 частини першої статті 303 цього Кодексу разом зі скаргою на повідомлення про підозру. 3. Якщо під час досудового розслідування частина повідомлення про підозру не підтвердилася, у зв'язку з наявністю підстав, передбачених частиною першою статті 284 цього Кодексу, прокурор своєю постановою закриває кримінальне провадження в цій частині повідомлення про підозру в порядку, передбаченому статтями 283 та 284 цього Кодексу. 4. З моменту зміни повідомлення про підозру раніше повідомлена підозра втрачає чинність, про що прокурор вказує в постанові про зміну повідомлення про підозру»; б) у статті 291 Кримінального процесуального кодексу України частину третю доповнити реченням такого змісту: «Відомості, передбачені пунктом 5 частини другої статті 291 цього Кодексу, які має містити обвинувальний акт, повинні відповідати змісту письмового повідомлення про підозру».**

Ключові слова: підозра; повідомлення; повідомлення про підозру; підозрюваний; зміна повідомлення про підозру.

Вступ

Завданнями кримінального провадження, зокрема досудового розслідування як його стадії, є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності відповідно до вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження було застосовано

належну правову процедуру (ст. 2, п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Усебічне, швидке, повне й неупереджене досудове розслідування надає суду можливість дослідити обставини кримінального провадження, дати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законного і неупередженого процесуального рішення.

Попри численні зміни, які було внесено до нового КПК України 2012 року в процесі подальшого його практичного застосування, він досі містить дефекти нормативно-правового регулювання. Однією з таких проблем є відсутність чіткого й однозначного тлумачення поняття інституту повідомлення про підозру і такої його складової, як

зміна повідомлення про підозру, що призводить до варіативності тлумачення відповідних норм сторонами кримінального провадження та судом, а також неоднозначності їх практичної реалізації.

Звісно, щодо інституту повідомлення про підозру тривала жвава дискусія поміж науковців. Аспекти його у своїх роботах досліджували такі вчені, як: Ю. П. Аленін, А. В. Андрейчук, Є. В. Воротинцев, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, В. О. Гринюк, Л. М. Гуртієва, І. В. Єрьоменко, І. Г. Івасюк, О. В. Іващенко, О. В. Капліна, Л. М. Лобойко, Т. В. Лукашкіна, М. А. Погорецький, О. В. Расторгуєв, І. В. Рогатюк, Х. Р. Слюсарчук, О. Ю. Татаров, Л. Д. Удалова, І. А. Щербак та ін. Інституту зміни повідомлення про підозру було присвячено дослідження П. Д. Біленчука, Ю. М. Грошевого, Л. М. Лобойка, В. М. Тертишника, О. В. Фараон, В. М. Хотенця, М. Ю. Черкової, Р. Х. Якупова та ін.

Вагомими є здобутки в реформуванні кримінального процесуального законодавства та наближення його до високих європейських стандартів, однак актуальним залишається значний масив проблемних питань, які пов'язані з процесуальною діяльністю сторони обвинувачення під час повідомлення особі про підозру, зокрема в разі зміни повідомлення про підозру, у зв'язку з чим вони потребують подальшого наукового осмислення й визначення шляхів подолання.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є здійснення комплексного наукового аналізу кримінального процесуального законодавства України в частині процесуальної діяльності сторони обвинувачення в разі зміни письмового повідомлення про підозру, з огляду на положення міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, з метою встановлення актуальних теоретичних і практичних проблем українського законодавства та надання пропозицій щодо шляхів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу

Підозрюваний може з'явитися в кримінальному провадженні як до початку досудового розслідування (наприклад, затримання особи під час учинення кримінального правопорушення), так і протягом розслідування (наприклад, коли в слідчого, прокурора наявні достатні докази для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення). В останньому випадку важливе значення для дотримання прав і законних інтересів особи в кримінальному провадженні має своєчасність прийняття процесуального рішення про повідомлення про підозру. Тому повідомлення особі про підозру мають здійснювати одразу ж після встановлення достатніх доказів, а не

відкладати до моменту закінчення досудового розслідування, коли всі обставини кримінального провадження буде вже встановлено. Така практика в діяльності слідчих органів призведе до обмеження прав підозрюваного, поверхневої перевірки його показань і пояснень, невчасного долучення до кримінального провадження захисника, що негативно позначиться на якості досудового розслідування.

Деякі питання забезпечення прав особи під час повідомлення про підозру або затримання за підозрою в учиненні кримінального правопорушення також досліджували вітчизняні науковці (Yednak Vitiuk, Krut, & Grokhol'skyi, 2020, p. 423-428).

Складене та вручене письмове повідомлення про підозру, що обов'язково має ґрунтуватися на отриманих у передбаченому КПК порядку фактичних даних – доказах, яке згодом трансформується в обвинувальний акт, визначає межі судового розгляду.

Таким чином, письмове повідомлення про підозру має бути обґрунтованим. Визначення терміна «обґрунтована підозра» практично закріплено в рішеннях Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), практику якого в кримінальному провадженні застосовують відповідно до ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 КПК України (Atamanov, 2019, p. 69). Зокрема, у п. 175 рішення у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (заява № 42310/04) від 21 квітня 2011 року «суд повторює, що термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (див. рішення у справі «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom) від 30 серпня 1990 року, п. 32, Series A, № 182)» ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2011).

Стандарт обґрунтованості підозри сформульований у Конвенції та практиці ЄСПЛ використовують і в міжнародному судочинстві, зокрема Міжнародний кримінальний суд (Amrutanshu, Dash, & Dhruv, Sharma, 2016).

Інститут зміни повідомлення про підозру передбачає, що слідчий, прокурор після повідомлення про підозру перевіряє свої попередні висновки вже з огляду на показання підозрюваного, продовжує встановлювати обставини кримінального провадження, унаслідок чого можливі зміна повідомлення про підозру (ст. 279 КПК України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012), її підтвердження або спростування.

Процедуру зміни обвинувачення (підозри) на досудовому розслідуванні також передбачено в низці країн Європи, зокрема в Нідерландах, Бельгії, Франції, Італії та Німеччині (Lonneke, Bas de, Wilde, Cupido, Fry, & Meijer, 2016, p. 5-6).

Цілком доречними є норми національного законодавства, які не обмежують сторону обвинувачення в складанні та врученні одного або кількох повідомлень про підозру, а пов'язують подію зміни повідомлення про підозру з випадками виникнення підстав для цього, що відповідає завданням і засадам кримінального провадження.

Такими підставами, залежно від обставин конкретного кримінального провадження та попередніх дій сторони обвинувачення в ньому, можуть бути як об'єктивні, так і суб'єктивні.

Суб'єктивними в цьому випадку є певні помилки під час складання первинного (попереднього) повідомлення про підозру (неправильна кваліфікація, незазначення обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні (час, місце, спосіб, форма вини, мотив, мета й інші обставини вчинення кримінального правопорушення тощо), неправильна оцінка доказів й обставин тощо), що може бути наявне у випадках банального непрофесіоналізму.

До суб'єктивних також належать факти певного зловживання службовим становищем і навмисної кваліфікації дій у повідомленні про підозру за більш тяжким злочином з тією метою, щоб надалі запропонувати підозрюваному певний компроміс (наприклад, прокурор змінить кваліфікацію на менш тяжку статтю КК України, а підозрюваний уже визнає вину й погодиться підписати угоду).

У цьому дослідженні доцільно зосередити увагу на так званих об'єктивних підставах, розмежуванні термінів «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра», а також належному процесуальному оформленні слідчим, прокурором рішення про зміну повідомлення про підозру в кримінальному провадженні саме на досудовому розслідуванні.

Необхідно зауважити, що вимогу закону про повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень не слід трактувати на користь багаторічного досудового розслідування кримінальних проваджень. Його має бути проведено в об'єктивно доцільний для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень термін, тобто в розумний строк, що є однією із засад кримінального провадження.

Водночас покладання на слідчого, прокурора вимоги щодо швидкого проведення досудового розслідування на практиці часто призводить до помилкової кваліфікації дій особи, повідомлення про підозру в момент, коли ще не всі необхідні для прийняття цього рішення відомості та докази зібрано, що іноді має наслідком незаконне повідомлення про підозру невинуватій особі тощо.

Отже, підсумком ефективного провадження досудового розслідування має бути чітка, мотивована, доведена, неспростовна, об'єктивна та справедлива підозра. Для цього повідомлення

про підозру можуть неодноразово змінювати, корегувати та вмотивовувати.

Під час досудового розслідування кримінального провадження, зазначає О. В. Фараон, після повідомлення особі про підозру слідчим, прокурором можуть бути отримані нові докази або може бути надано іншу оцінку вже відомим доказам, у зв'язку із чим до того моменту, як слідчий прийме остаточне рішення в провадженні відповідно до вимог ст. 283 КПК України, формула повідомлення про підозру, викладена в повідомленні про підозру та вручена підозрюваному, може: 1) залишитися без змін з позицій як фактичних обставин учинення кримінального правопорушення певною особою, так і юридичної їх оцінки; 2) зазнати певних змін; 3) містити нову підозру (Faraon, 2014, p. 402-406).

Зокрема, зміну повідомлення про підозру регулює ст. 279 КПК України у взаємозв'язку з іншими статтями цього Кодексу, відповідно до якої у випадку виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язаний виконати дії, передбачені статтею 278 цього Кодексу. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

На підставі аналізу цих правових норм ми доходимо висновку, що законодавець не лише не визначає терміни «зміна раніше повідомленої підозри», «нова підозра», а й навіть не пропонує хоча б орієнтовного переліку випадків їх застосування, обмежившись лише формулюванням «у випадку виникнення підстав».

Правозастосовна практика не має однозначної відповіді щодо розмежування термінів «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра». Один з прикладів, що виникає на практиці, розглядає О. В. Фараон, яка зазначає, що особа вчинила декілька кримінальних правопорушень, що було внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), після чого їй було повідомлено про підозру в учиненні кримінального правопорушення за одним із них. Згодом ці кримінальні провадження об'єднано в одне провадження на підставі ч. 1 ст. 217 КПК України, оскільки в матеріалах досудових розслідувань, за одним з яких особу було повідомлено про підозру, а за другим хоч повідомлення особі й не було вручено, проте були достатні підстави вважати, що обидва кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюють ці розслідування, учинені однією особою. Коли було зібрано достатні докази для повідомлення цієї особи про підозру за вчинення другого кримінального правопорушення, у слідчого та прокурора постало питання: як повідомляти особу про підозру: як про нову підозру або як про зміну раніше повідомленої? Слід зауважити, що під

час внесення відомостей прокурором до ЄРДР автоматизована система виключала можливість обрання пункту «повідомлення нової підозри», пропонуючи тільки вибір «зміна раніше повідомленої». Тобто це питання досі залишається відкритим (Faraon, 2016, p. 121).

Досліджуючи окреслене питання, обов'язково необхідно розглянути еволюцію зазначеного інституту, за результатами чого можна зазначити, що з часу набуття чинності новим КПК України – 19 листопада 2012 року – ст. 279 КПК України не зазнала жодних змін. Однак за попереднім КПК України від 28 грудня 1960 року (КПК України 1960 року) зміну й доповнення обвинувачення регламентувала ст. 141, у якій було зазначено: «якщо під час досудового слідства виникне необхідність змінити пред'явлене обвинувачення або доповнити його, слідчий зобов'язаний заново пред'явити обвинувачення з виконанням вимог, встановлених статтями 131, 132, 133 і 140 цього Кодексу» ("Kryminalno-protsesualni kodeks", 1960).

КПК України 1960 року визначав терміни «зміна» та «доповнення», однак в обох випадках слідчий був зобов'язаний заново пред'явити обвинувачення з виконанням встановлених вимог. Однозначно було визначено назву та форму відповідного процесуального рішення, яке мало бути винесено у вигляді процесуального документа – постанови про притягнення як обвинуваченого. Таким чином, у будь-якому разі слідчий фактично заново проводив процедуру пред'явлення обвинувачення, що на практиці усувало будь-які двозначні тлумачення, а також не викликало питань щодо чинності попередньої постанови про притягнення як обвинуваченого, оскільки термін «заново» вказував на те, що попередня постановою про притягнення як обвинуваченого втрачала чинність.

Чинний КПК України виключив процедуру «перепред'явлення підозри», замінивши її такими процесуальними рішеннями, як «нова підозра» або «зміна раніше повідомленої підозри», які, з огляду на неоднозначну практику їх застосування, потребують визначення та детального роз'яснення.

Отже, для висвітлення питання зміни повідомлення про підозру в контексті ст. 279 КПК України потрібно з'ясувати підстави, за наявності яких відбувається «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра».

У юридичній літературі науковці виокремили декілька різновидів і систем підстав зміни повідомлення про підозру (або зміни обвинувачення за КПК України 1960 року).

Зокрема, М. І. Бажанов запропонував умовно поділяти всі випадки зміни обвинувачення на три групи, а саме:

а) зміна обвинувачення у зв'язку з відпаданням частини обвинувачення, пред'явленого обвинуваченому;

б) зміна обвинувачення у зв'язку з виявленням нових кримінальних правопорушень, учинених обвинуваченим;

в) зміна обвинувачення у зв'язку зі зміною юридичної кваліфікації кримінального правопорушення, учиненого обвинуваченим (Vaznapov, 1954, p. 12).

Дослідниця Л. М. Карнеєва визначає такі випадки зміни обвинувачення:

1) коли встановлено обставини, що раніше не були включені до обвинувачення (з'ясовано нові обставини, що впливають на індивідуалізацію відповідальності, встановлено епізоди злочинної діяльності, що раніше обвинуваченому не інкримінували);

2) коли діяння обвинуваченого кваліфікують інакше, ніж у попередній постанові про притягнення як обвинуваченого, що не залежить від тяжкості санкції;

3) коли внаслідок досудового розслідування встановлено, що обвинувачений вчинив кримінальне правопорушення, щодо якого обвинувачення не висували (Kameeva, 1982, p. 61).

Учені А. Я. Дубинський і В. А. Сербулов визначають, що зміна обвинувачення в широкому значенні цього поняття полягає у відпаданні частини обвинувачення; доповненні обвинувачення та власне зміні обвинувачення (називаючи останнє зміною обвинувачення у вузькому сенсі) (Dubinskiy, & Serbulov, 1989, p. 40).

На думку В. М. Тертишника, необхідність зміни обвинувачення постає у випадках:

1) коли під час проведення досудового розслідування в кримінальному провадженні після притягнення як обвинуваченого було виявлено інші епізоди злочину чи обставини, що вимагають перекваліфікації дій обвинуваченого;

2) коли буде встановлено, що обвинувачений учинив інші кримінальні правопорушення, щодо яких досудове розслідування не проводили взагалі;

3) коли частина обвинувачення не дістала підтвердження (Tertyshnyk, 1997, p. 399).

Водночас П. Д. Біленчук акцентує увагу тільки на загальних випадках зміни обвинувачення, а саме:

– коли постає необхідність доповнити її або змінити;

– коли частина обвинувачення не дістала підтвердження (Bilenchuk, 1999, p. 25).

Натомість Р. Х. Якупов поняттям «зміна обвинувачення» позначає ситуацію, коли первинне обвинувачення змінюється:

а) на більш тяжке (одночасно обвинуваченому разом з первинним виносять інше обвинувачення, що становить не якісь додаткові епізоди того самого кримінального правопорушення, а самостійне кримінальне правопорушення);

б) на таке, що суттєво відрізняється за своїми фактичними обставинами;

в) на більш легке (Iakupov, 1999, p. 70).

На нашу думку, найдетальніший і найповніший перелік підстав для зміни обвинувачення (за новим КПК України – зміни повідомлення про підозру) пропонують Ю. М. Грошевий та В. М. Хотенець. Такими підставами є:

а) непідтвердження будь-якої події кримінального правопорушення, що інкримінують обвинуваченому;

б) відсутність у діях особи складу кримінального правопорушення;

в) недоведеність участі обвинуваченого в учиненні одного або декількох кримінальних правопорушень з числа тих, що ставлять йому у вину під час притягнення як обвинуваченого;

г) непідтвердження обставин, що обтяжують відповідальність;

д) встановлення обставин, що змінюють оцінку та кваліфікацію вчинку (замах, закінчений злочин, повторність, продовжуваний злочин);

е) встановлення обставин, що спричиняють зміну оцінки ступеня співучасті обвинуваченого в кримінальному правопорушенні (або деяких з них), зокрема, закриття кримінального провадження за реабілітуючими підставами щодо інших осіб;

ж) встановлення обставин, що пом'якшують відповідальність;

и) наявність достатніх доказів, що вказують на вчинення обвинуваченим кримінального правопорушення, яке не інкримінували йому раніше (Hroshevyi, & Khotenets, 2000, p. 260).

У юридичній літературі також обстоюють думку, що зміна раніше повідомленої підозри полягає у:

а) висуненні нової підозри, не пов'язаної одним злочинним задумом з раніше повідомленою підозрою, у вчиненні кримінального правопорушення з до цього не відомими фактичними обставинами й іншою юридичною кваліфікацією;

б) доповненні попередньої підозри новими епізодами кримінального правопорушення, які кваліфікують за однією й тією самою статтею (частиною статті) кримінального закону;

в) уточненні фактичного змісту підозри (час, місце, наслідки тощо);

г) виключенні з раніше повідомленої підозри епізодів протиправної діяльності, які не знайшли підтвердження в процесі розслідування;

д) уточненні (зміні) юридичної кваліфікації раніше повідомленої підозри.

Тобто зміну раніше повідомленої підозри можуть здійснювати шляхом внесення коректив як у фактичну сторону розслідуваного кримінального правопорушення, так і в юридичну оцінку вчиненого.

Загалом слушною видається позиція О. В. Фараон, згідно з якою зміна повідомлення про підозру в широкому значенні цього поняття полягає в непідтвердженні частини повідомлення про

підозру; доповненні повідомлення про підозру; зміні повідомлення про підозру.

Непідтвердження частини повідомлення про підозру означає, що повідомлення про підозру за окремим епізодом чи самостійним діянням не підтвердилося; не дістала підтвердження кваліфікуюча ознака; не дістала підтвердження певна дія в структурі окремого епізоду або діяння; виявилася зайвою кваліфікація діяння за сукупністю кримінальних правопорушень (за декількома статтями КК).

Непідтвердження частини повідомлення про підозру щодо окремого кримінального правопорушення або правопорушень здебільшого виникає внаслідок спростування будь-якої ознаки складу кримінального правопорушення, який інкримінують; самообмови підозрюваного; неякісного проведення досудового розслідування або слідчих дій; декриміналізації діяння.

Унаслідок непідтвердження частини повідомлення про підозру можуть виникнути ситуації, коли змінювати кваліфікацію не потрібно і коли це є необхідним, що зумовить складання нової підозри.

Доповнення повідомлення про підозру необхідне в тих випадках, коли в процесі розслідування, після повідомлення про підозру, з'ясовують нові факти злочинної діяльності особи. Додаткові обставини можуть зумовити підозру в новому кримінальному правопорушенні або заміну підозри в одному кримінальному правопорушенні на підозру в іншому (Faraon, 2016, p. 125-126).

Підставами доповнення обвинувачення (повідомлення про підозру), на думку М. Ю. Черкової, слід вважати випадки, коли:

а) після обвинувачення з'ясувалося, що обвинувачений, крім інкримінованого, учинив й інше кримінальне правопорушення;

б) у діях обвинуваченого, за вчинення яких його вже було притягнуто як обвинуваченого, виявляється самостійний склад кримінального правопорушення;

в) з'ясувалося, що особа, яка притягується до кримінальної відповідальності, вчинила кримінальне правопорушення у співучасті з іншими особами, яких до відповідальності не було притягнуто (Cherkova, 2006, p. 68).

На нашу думку, межа між уточненням підозри та його доповненням надто тонка. Ключовими аспектами під час вирішення цього питання є правова оцінка нових фактів, виявлених після повідомлення особі про підозру. Вдалий приклад зазначеної межі наводить М. Ю. Черкова, яка зазначає, що виявлення додаткового предмета крадіжки й включення його до повідомлення особі про підозру можна вважати уточненням підозри в частині переліку викраденого. Однак якщо вартість цього предмета в сукупності з вартістю решти викрадених речей у шістьсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів

громадян на момент учинення кримінального правопорушення, з'являється така кваліфікуюча ознака, як особливо великий розмір, і йдеться вже про доповнення підозри шляхом зміни підозри (Cherkova, 2006, p. 112).

Згідно з твердженням Л. М. Лобойка, нове обвинувачення (повідомлення про підозру) – це одночасне ставлення особі первинного обвинувачення та іншого, самостійного кримінального правопорушення (Loboiko, 2007, p. 198).

Розглянувши позиції науковців, доходимо висновку, що в них, на відміну від чинного КПК України, розмежування між поняттями «зміна раніше висунутого обвинувачення» («зміна раніше повідомленої підозри») та «нове обвинувачення» («нова підозра») не здійснено, адже в обох випадках слідчий був зобов'язаний заново пред'явити обвинувачення («повідомлення про підозру»). Отже, ці положення є своєрідними новелами, закріпленими в ст. 279 КПК України.

Відповідно до визначення, що містить академічний тлумачний словник української мови, «зміна – це перехід, перетворення чогонебудь (стану, руху, ознаки, властивості тощо) у щось якісно інше; змінювання» ("Akademichnyi tлумachnyi slovnyk", 1972, p. 621).

Слово «новий» в українській мові тлумачать як такий, що недавно виник, з'явився, не існував раніше; недавно зроблений, створений тощо ("Akademichnyi tлумachnyi slovnyk", 1974, p. 433).

Застосувавши ці визначення слів до поняття «повідомлення про підозру в кримінальному провадженні», вважаємо, що відмінність між «змінюванням раніше повідомленої підозри» та «ною підозрою» полягає в тому, що «зміна раніше повідомленої підозри» відбувається за наявності попередньої підозри та в разі виникнення потреби її зміни, а «нову підозру» повідомляють лише в тому випадку, коли за окремим фактом особі ще не було повідомлено про підозру взагалі.

Крім цього, на думку О. В. Фараон, унаслідок внесення змін до «раніше повідомленої підозри» слідчий, прокурор та інші учасники процесу вже постануть перед наявністю в кримінальному провадженні «нової підозри», яка виникла внаслідок отримання змін, що були внесені до попередньої підозри (Faraon, 2014, p. 404).

Під час розмежування термінів «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра» постає й інше питання: як слід називати повідомлення про підозру, коли, наприклад, зміни в одному кримінальному провадженні настільки суттєві, що стосуються і зміни вже врученого повідомлення про підозру, і появи додаткових кримінальних правопорушень, за якими необхідно скласти та вручити визначене законодавцем «нове повідомлення про підозру».

З огляду на викладене вище трактування термінів «зміна раніше повідомленої підозри» та

«нова підозра», у такому кримінальному провадженні підозру змінюють, оскільки до цього особі вже було повідомлено про підозру й частина змін стосується саме кримінальних правопорушень, де підозру вже було повідомлено. З іншого боку, у зв'язку з наявністю нових фактів, тобто інших кримінальних правопорушень, які попередньо об'єднані в одне провадження, постає необхідність у повідомленні особі нової підозри. Тому не дивно, що на практиці слідчий та/або прокурор не має чіткого розуміння того, яке процесуальне рішення він зобов'язаний прийняти: змінювати підозру, чи повідомляти нову, чи взагалі складати два акти (перший – про зміну раніше повідомленої підозри, а другий – про нову підозру). На жаль, законодавець так і не надав відповіді на ці питання.

Тому слідчі та/або прокурори розв'язують цю проблему на власний розсуд: дехто змінює підозру, інші повідомляють про нову, треті – повідомляють про зміну раніше повідомленої підозри та про нову підозру в одному процесуальному рішенні (документі), четверті – повідомляють нові підозри, змінюють раніше повідомлені в різних кримінальних провадженнях, а потім уже їх об'єднують в одне, щоб уникнути окреслених вище проблем. Як наслідок дій останніх у кримінальному провадженні існує декілька окремих повідомлень про підозру й немає єдиного узагальнювального повідомлення про підозру, що дезорієнтує учасників кримінального провадження, ускладнює роботу слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Отже, положення ст. 279 КПК України не можуть залишатися в чинному вигляді, оскільки розмежування законодавцем термінів «зміна раніше повідомленої підозри» та «нова підозра» є недоцільним навіть з огляду на сутність цих понять, адже змінена підозра вже є новою підозрою. Розмежування цих визначень не зумовлює жодних процесуальних наслідків, а лише ускладнює процес реалізації аналізованого положення в практичній діяльності.

Досліджуючи питання належного процесуального оформлення слідчим, прокурором рішення про зміну повідомлення про підозру в кримінальному провадженні саме на досудовому розслідуванні, слід констатувати, що чинний КПК України не дає чіткої відповіді на це питання, а за таких умов кожний слідчий та/або прокурор вирішує його на власний розсуд, що призводить до варіативності застосування відповідних норм і неоднакової їх практичної реалізації, що є неприпустимим з позиції дотримання засад кримінального провадження.

Цілком очевидно, що в учасників кримінального провадження не має бути сумнівів і неоднозначних трактувань щодо прийнятих процесуальних рішень, усі учасники кримінального провадження повинні дотримуватися основних

засад кримінального провадження, прийняті процесуальні рішення та дії мають бути чіткими, зрозумілими, логічними й послідовними та в обов'язковому порядку належно оформлені шляхом створення відповідних процесуальних документів.

З огляду на викладене вище, зокрема в частині невисвітлення ні в ст. 279, ні в інших статтях КПК України суті термінів «зміна підозри», «нова підозра», незазначення чіткого й виключного переліку випадків їх застосування під час виконання таких дій, необхідно керуватися загальними засадами кримінального провадження та іншими статтями КПК України.

Зокрема, ст. 110 КПК України визначає, що процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду, а рішення слідчого, прокурора приймають у формі постанови. Постанову виносять у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне ("Kriminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Таким чином, цілком логічним буде твердження, що в разі, коли слідчий, прокурор під час досудового розслідування доходить висновку про необхідність застосування ст. 279 КПК України, таке процесуальне рішення має бути прийнято у відповідній процесуальній формі – мотивованій постанові, яка повинна містити відомості про зміст обставин, які є підставами для прийняття постанови, мотиви прийняття постанови, їх обґрунтування та посилання на положення цього Кодексу.

Насамперед це стосується саме випадків, коли внаслідок зміни повідомлення про підозру відбувається повідомлення особі про підозру в учиненні іншого кримінального правопорушення, ніж було до цього.

Зазначений процесуальний документ в обов'язковому порядку має бути долучено до матеріалів кримінального провадження, оскільки:

- на такій стадії кримінального провадження, як досудове розслідування, це процесуальне рішення, оформлене відповідним мотивованим процесуальним документом, дає всім учасникам кримінального провадження змогу зрозуміти, які саме підстави виникли у слідчого та/або прокурора, що зумовили прийняття такого процесуального рішення, адже це може докорінно змінити напрям кримінального провадження та правові позиції учасників кримінального провадження;

- оскільки підстави для зміни повідомлення про підозру можуть бути різними: від уточнення певних обставин і відомостей до, наприклад, недопустимості певних доказів, відсутності обґрунтування такого рішення шляхом оформлення відповідної мотивованої постанови, – це створює поле для зловживання слідчим та/або прокурором своїм становищем, а також призводить до необізнаності сторони захисту й інших учасників

кримінального провадження, що порушує їхні права.

Таким чином, закріплення обов'язку сторони обвинувачення під час оформлення процесуального рішення про зміну повідомлення про підозру прийняти мотивовану постанову як складову процесу зміни підозри відповідатиме засадам кримінального провадження, до яких, зокрема, належать верховенство права, законність, забезпечення права на захист і права на оскарження процесуальних рішень.

Чинний КПК України не передбачає процедури закриття кримінального провадження в частині непідтвердження раніше повідомленої підозри, однак це не означає, що цієї проблеми немає.

У юридичній літературі обстоюють позицію, згідно з якою не завжди за умови відсутності частини обвинувачення (підозри) слід приймати рішення про часткове закриття провадження. Дослідники Ф. Н. Фаткуллін і Н. В. Жогін наводять приклад ситуації, коли за наявності фактичної фабули складного обвинувачення відбувається вилучення з неї окремих діянь або епізодів, які становили частину інкримінованого обвинувачення сукупного, повторного або збірного злочину. Вони зазначають, що в таких випадках слід приймати рішення про зміну обвинувачення, вилучення з нього фактів, які не підтвердилися, і, коли в цьому є необхідність, – про перекваліфікацію злочинного діяння в частині, що залишилася (ZNogin, & Fatkullin, 1965, p. 148).

Однак таку позицію ми не поділяємо, оскільки вважаємо, що слідчий, прокурор повинні не просто констатувати факт зміни обставин, а й чітко пояснити, чим завершилося розслідування конкретного кримінального правопорушення (епізоду), тому наявність лише зміненого повідомлення про підозри не цілком відобразить сутність того, що відбувається.

Таку думку схвалюють В. Я. Тацій, В. П. Пшонка, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, О. Г. Шило та інші вчені, які зазначають: якщо особі було повідомлено про підозру в учиненні декількох кримінальних правопорушень, а під час перевірки встановлено, що частину підозри не підтверджено (встановлено відсутність події кримінального правопорушення, відсутність у діянні складу кримінального правопорушення, не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпано можливості їх отримання, а також інші підстави, передбачені ч. 1 ст. 284 КПК України), окрім зміни підозри (слідчий або прокурор), прокурор має прийняти також постанову про закриття кримінального провадження в частині підозри відповідно до вимог ст. 284 КПК України, про що він повинен внести відомості до ЄРДР (ч. 3 ст. 283

КПК України) (Hroshevyi, Tatsii, & Pshonka, 2013, p. 469).

Обґрунтовуючи таку позицію, додатково зауважимо, що процес закриття кримінального провадження щодо підозрюваного або закриття кримінального провадження загалом визначений ст. 284 КПК України. Зокрема, слідчий або прокурор, встановивши під час досудового розслідування наявність підстав, передбачених ч. 1 ст. 284 КПК України, зобов'язаний прийняти постанову про закриття кримінального провадження. Водночас постанову про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстав, передбачених ч. 1 цієї статті, приймає виключно прокурор ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Однак застосовувати цей підхід до всіх випадків зміни повідомлення про підозру, на нашу думку, не можна, оскільки кримінальне провадження – це досудове розслідування та судове провадження, процесуальні дії у зв'язку з учиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Досудове розслідування – це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України). Аналогічні положення закріплено в статтях 214 (початок досудового розслідування) та 283 (загальні положення закінчення досудового розслідування) КПК України ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Водночас досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР (ч. 2 ст. 214 КПК України). До ЄРДР, зокрема, вносять відомості про попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону про кримінальну відповідальність (ч. 5 ст. 214 КПК України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

На підставі аналізу цих правових норм вбачається, що закриттю підлягає лише та частина складеного та врученого повідомлення про підозру, підставами для зміни якої стали випадки, передбачені в ч. 1 ст. 284 КПК України.

Цю позицію проілюструємо на прикладі. Первинне (попереднє) повідомлення про підозру було складено та вручено особі за кримінальним провадженням, у якому було об'єднано три кримінальні провадження за фактами таємного викрадення чужого майна (крадіжка), за ч. 1 ст. 185 КК України (перше за часом учинення

кримінальне правопорушення) та за ч. 2 ст. 185 КК України (інші два кримінальні правопорушення, в обох – за кваліфікуючою ознакою повторності). Розглянемо два випадки зміни повідомлення про підозру:

1) під час з'ясування даних, що характеризують особу, у частині відомостей про судимість було встановлено, що особа має незняту та непогашену судимість за вчинений злочин, передбачений ст. 186 КК України (грабіж) ("Kryminalnyi kodeks", 2001), і лише це стало підставою для зміни повідомлення про підозру, тому сторона обвинувачення склала та вручила повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри за ч. 2 ст. 185 КК України (усі три кримінальні правопорушення за кваліфікуючою ознакою повторності);

2) під час здійснення досудового розслідування, крім встановлення незнятої та непогашеної судимості особи за вчинений злочин, передбачений ст. 186 КК України (грабіж), встановлено відсутність події першого кримінального правопорушення, а також не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпано можливості їх отримати за другим кримінальним правопорушенням; усе це стало підставою для зміни повідомлення про підозру, у зв'язку із чим сторона обвинувачення склала та вручила повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри за ч. 2 ст. 185 КК України (лише третє кримінальне правопорушення за кваліфікуючою ознакою повторності).

Попри те що повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри за своєю правовою кваліфікацією не відрізняється – ч. 2 ст. 185 КК України, перший випадок не потребує винесення постанови прокурора про закриття кримінального провадження, а другий випадок, навпаки, потребує винесення постанови прокурора про закриття кримінального провадження (умовно – перше та друге кримінальні правопорушення).

Таким чином, в останньому випадку, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для зміни раніше повідомленої підозри, сторона обвинувачення зобов'язана:

– прийняти відповідну обґрунтовану та мотивовану постанову, у якій викласти відомості щодо підстав для зміни підозри;

– прийняти постанову про закриття кримінального провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України, у зв'язку із встановленням відсутності події першого кримінального правопорушення і на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України, у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпаності можливостей їх отримати за другим кримінальним правопорушенням;

– скласти повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри;

– здійснити вручення повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України.

Необхідність саме такого процесуального порядку вчинення процесуальних дій засвідчує зіставлення ч. 1 та 4 ст. 284 КПК України з ч. 5 цієї статті, у якій зазначено, що рішення прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є перешкодою для продовження досудового розслідування стосовно відповідного кримінального правопорушення ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

На наш погляд, приймаючи процесуальні рішення саме в такому порядку й оформлюючи їх зазначеними вище процесуальними документами, слідчий та/або прокурор забезпечать розумний баланс і дотримання прав, свобод й інтересів усіх учасників кримінального провадження, адже:

– усі учасники кримінального провадження мають можливість вичерпно дізнатися про мотиви й обґрунтування прийнятого слідчим та/або прокурором рішення;

– це унеможлиблює будь-які зловживання з боку сторони обвинувачення, оскільки викладене в процесуальному документі обґрунтування рішення згодом не можна змінити (пояснити інакше) залежно від зовнішніх обставин чи суб'єктивних мотивів особи, яка його прийняла;

– виключає всі спірні й неоднозначні питання щодо чинності раніше повідомленої підозри в кримінальному провадженні;

– забезпечує захист прав підозрюваного шляхом зняття (виключення) необґрунтованої підозри в учиненні раніше інкримінованого кримінального правопорушення;

– не перешкоджає захисту прав потерпілого, оскільки постанова про закриття кримінального провадження може бути ним оскаржена;

– у разі наявності для цього підстав, таке рішення не перешкоджає продовженню досудового розслідування щодо відповідного кримінального правопорушення.

На жаль, результати дослідження практики засвідчують, що таке бачення цього процесу не збігається з поглядами сторони обвинувачення, адже виносити постанову про закриття кримінального провадження стосовно особи, якій було вручено повідомлення про підозру, може мати для них негативні наслідки у вигляді цивільно-правової, дисциплінарної та навіть кримінальної відповідальності.

Дисциплінарна та кримінальна відповідальність може настати для посадових осіб сторони обвинувачення лише в разі встановлення певних умисних дій під час притягнення до кримінальної відповідальності, за недбалості, тощо. Отже, має бути наявна та доведена відповідна форма вини, що не є обов'язковою вимогою у випадку

застосування цивільно-правової відповідальності, підстави для настання якої розглянемо нижче.

Згідно зі ст. 19 Конституції України, органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996).

Відповідно до ст. 56 Конституції України, кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996).

Згідно із ч. 1 ст. 130 КПК України, шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовує держава за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

У статтях 22, 23 Цивільного кодексу (ЦК) України визначено загальні підстави для відшкодування майнової та моральної шкоди.

Окремо загальні підстави відповідальності за завдану майнову та моральну шкоду передбачено в нормах статей 1166, 1167 ЦК України, відповідно до яких шкоду, завдану фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовує особа, яка її завдала, за наявності вини ("Tsyvilnyi kodeks", 2003).

Спеціальні підстави відповідальності за шкоду, завдану органом державної влади, зокрема органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, визначені ст. 1176 ЦК України. Ці підстави характеризуються особливостями суб'єктного складу заподіявачів шкоди, серед яких законодавець виокремлює посадових чи службових осіб органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органи досудового розслідування, прокуратури або суду, а також особливим способом заподіяння шкоди. Сукупність цих умов і є підставою покладення цивільної відповідальності за завдану шкоду саме на державу в повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб цих органів.

Порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду, встановлюється законом (ч. 7 ст. 1176 ЦК України) ("Tsyvilnyi kodeks", 2003).

Зокрема, це Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР з подальшими змінами (Закон № 266/94-ВР) ("Zakon Ukrainy", 1994).

У ст. 1 цього Закону передбачено, що підлягає відшкодуванню шкода, завдана громадянину внаслідок, зокрема, незаконного повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення. У випадках, зазначених у ч. 1 цієї статті, завдану шкоду відшкодовують у повному обсязі незалежно від вини посадових осіб органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури і суду.

Відповідно до ст. 2 Закону № 266/94-ВР, право на відшкодування шкоди в розмірах і в порядку, передбачених цим Законом, виникає у випадках, зокрема, закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення або невстановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпання можливостей їх отримати.

Згідно зі ст. 3 Закону № 266/94-ВР, в окреслених у ст. 1 цього Закону випадках громадянини відшкодовують (повертають): 1) заробіток та інші грошові доходи, які він втратив унаслідок незаконних дій; 2) майно (а саме гроші, грошові вклади й відсотки від них, цінні папери та відсотки від них, частка в статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, і прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності), конфісковане або звернене в дохід держави судом, вилучене органами досудового розслідування, органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт; 3) штрафи, стягнуті на виконання вироку суду, судові витрати й інші витрати, сплачені громадянином; 4) суми, сплачені громадянином у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги; 5) моральна шкода ("Zakon Ukrainy", 1994).

Унаслідок здійсненого аналізу відшкодування лише моральної шкоди в разі незаконного притягнення до кримінальної відповідальності за розглянутими касаційною інстанцією справами протягом 2016–2019 років встановлено, що ці суми в середньому коливаються від 100 до 300 тис. грн, в окремих випадках сягають 500 тис. грн ("Ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu", 2017).

Звісно, усі ці суми на відшкодування майнової та моральної шкоди стягують з держави в повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб цих органів.

Однак ця ситуація змінилася після доповнення ст. 130 КПК України ч. 2 такого змісту: «держава, відшкодувавши шкоду, завдану слідчим, прокурором, застосовує право зворотної вимоги до цих осіб у разі встановлення в їхніх діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду, який набрав законної сили, або дисциплінарного проступку незалежно від впливу строків застосування та дії дисциплінарного стягнення» ("Zakon Ukrainy", 2018).

Таким чином, прийняття слідчим, прокурором рішення про закриття кримінального провадження на підставі п. 1–3 ч. 1 ст. 284 КПК України після повідомлення особі про підозру, що буде підтвердженням незаконного притягнення особи до кримінальної відповідальності, може мати для зазначених посадових осіб негативні наслідки у вигляді цивільної (майнової) відповідальності.

За таких умов, звісно, прокурор буде намагатися ухилятися від прийняття такого процесуального рішення, як постанова про закриття кримінального провадження, у зазначених вище випадках. Практика засвідчує, що йому простіше прийняти рішення про зміну раніше повідомленої підозри та/або про нову підозру, тим самим «приховати» факт незаконного притягнення особи до кримінальної відповідальності. Нечітке законодавче регулювання таких випадків лише сприяє слідчому, прокурору в приховуванні фактів порушення прав і свобод осіб та встановленні відповідних перепон для відновлення порушених прав, відшкодування завданої незаконними діями майнової та моральної шкоди.

На нашу думку, саме так і має відбуватися процес зміни повідомлення про підозру в кримінальному провадженні, однак, щоб примусити слідчого та/або прокурора прийняти мотивовану постанову з чітким і зрозумілим обґрунтуванням підстав для зміни підозри, а також постанову про закриття кримінального провадження за раніше повідомленою підозрою, стороні захисту доведеться докласти чимало зусиль для обґрунтування клопотань і скарг, а потім ще й переконати слідчого суддю у своїй правоті. Навіть за таких умов це в жодному разі не гарантуватиме позитивного результату, оскільки всі окреслені питання не регламентовано в чинному КПК України.

Тому цілком логічним, швидким і законним вирішенням цього питання буде саме внесення відповідних змін до кримінального процесуального законодавства України в частині процесуального врегулювання обов'язку слідчого, прокурора за наявності відповідних підстав прийняти зазначені вище процесуальні рішення.

Водночас досі залишається відкритим питання щодо правового статусу первинного (попереднього) повідомлення про підозру, яке

складено та вручено раніше: чи втрачає воно свою силу автоматично після вручення зміненого повідомлення про підозру.

Відповідаючи на це питання, слід зазначити, що наявність у кримінальному провадженні одночасно двох або більше чинних повідомлень про підозру, на нашу думку, дезорієнтує підозрюваного, унеможлиблює створення чіткої та зрозумілої правової позиції щодо захисту, що порушує конституційні та конвенційні стандарти додержання прав особи на захист, а це згодом може стати підставою для визнання всіх доказів недопустимими через визнання судом істотним порушенням прав людини й основоположних свобод.

Крім цього, доволі складно заперечувати той факт, що в разі зміни повідомлення про підозру слідчий та/або прокурор фактично відмовляється від раніше складеної та врученої підозри й подальше досудове розслідування здійснює за зміненою підозрою.

На думку В. В. Шимановського, винесення постанови, у якій сформульовано нове обвинувачення, лишає процесуальній силі раніше винесену постанову (Shimanovskiy, 1990, p. 112).

Іншу позицію з цього приводу обстоює Л. М. Карнеєва, стверджуючи, що наявність в одному провадженні кількох різноманітних постанов про притягнення як обвинуваченого може дезорієнтувати й обвинуваченого, і суд (Karneeva, 1982, p. 61).

Схожу позицію обґрунтовують А. Я. Дубинський і В. А. Сербулов, визначаючи, що наявність у провадженні декількох постанов про притягнення як обвинуваченого однієї особи може дезорієнтувати самого обвинуваченого, а також прокурора й суд (Dubinskiy, & Serbulov, 1989, p. 45).

Отже, ми поділяємо підхід Л. М. Карнеєвої, яка доводить, що нова постанова про притягнення як обвинувачення має бути узагальненою, її виносять не в доповнення до попередніх постанов про притягнення як обвинуваченого, а замість раніше винесених постанов (Karneeva, 1971, p. 51).

Аналогічні думки загалом схвалюють С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко, які вважають, що за необхідності змінити або доповнити повідомлення про підозру слід урахувати, що нове повідомлення про підозру має бути узагальненим, його складають не в доповнення до попередніх повідомлень, а замість раніше складених повідомлень про підозру (Kivalov, Mishchenko, & Zakharchenko, 2013, p. 588).

На нашу думку, саме такий порядок надає можливість підозрюваному найповніше реалізувати своє право на захист, а також інші процесуальні права. Ознайомившись із таким актом, який містить повідомлення про підозру в повному обсязі, підозрюваний має можливість глибше усвідомити

сутність підозри, чого складно було б досягти, якби підозру було викладено в окремих повідомленнях про підозру в межах одного кримінального провадження. У цьому випадку раніше повідомлена підозра, залишаючись у матеріалах кримінального провадження, втрачає свою силу, про що має бути зазначено в зміненому повідомленні про підозру або відповідній постанові, у якій має бути викладено відомості щодо підстав для зміни підозри.

Слід акцентувати увагу й на питанні наявності на практиці непоодиноких випадків того, що обвинувачення в обвинувальному акті відрізняється від підозри у відповідному повідомленні про підозру.

На нашу думку, це відбувається тому, що законодавець не врахував можливість фактичної зміни підозри (повідомлення особі про підозру) в обвинувальному акті, відповідно до положень ст. 291 КПК України, яка не встановлює жодних обмежень для цього ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Очевидно, що обвинувачення не може виходити за межі формулювання підозри в повідомленні про підозру, однак незакріпленість цього положення в КПК України дає змогу окремим слідчим та/або прокурорам активно користуватися цим та апелювати до відсутності прямої заборони таких дій.

Окреслену проблему доцільно розв'язати шляхом внесення відповідних доповнень до ст. 291 КПК України.

Повідомлення про нову підозру або про зміну раніше повідомленої підозри вручають підозрюваному в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України, його невідкладно вносить слідчий, прокурор до ЄРДР (ч. 4 ст. 278 КПК України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Крім того, Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затверджене наказом Генеральної прокуратури України 6 квітня 2016 року за № 139, передбачає, що до Реєстру вносять відомості про час і дату повідомлення про підозру, зміну, скасування повідомлення про підозру, особу, яку повідомлено про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюють особу, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність (ч. 4 ст. 278, ст. 279, ч. 2 ст. 307 КПК України) (абз. 11 п. 1 гл. 2 розділу I зі змінами, внесеними згідно з наказом Генеральної прокуратури України від 31 січня 2019 року № 16) ("Nakaz HPU", 2016).

Увагу слід акцентувати на законності повідомлення про нову підозру або про зміну раніше повідомленої підозри з огляду на особу автора первинного повідомлення. Якщо первинне

повідомлення зробив слідчий, то нове повідомлення або зміну першого повідомлення може зробити як слідчий, так і прокурор, однак якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право тільки прокурор (Hroshevyi, Tatsii, & Pshonka, 2013, p. 469).

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що ст. 279 КПК України потребує невідкладного доопрацювання та внесення відповідних змін, що сприятиме виконанню основних завдань кримінального провадження. Також ми вважаємо, що запропоновані зміни та доповнення, викладені нижче, може бути використано для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Наукова новизна

У публікації висвітлено деякі проблемні питання, пов'язані з процесуальною діяльністю сторони обвинувачення в разі зміни письмового повідомлення про підозру. Складнощі в цих випадках постають тому, що законодавець не цілком дотримується принципу правової (юридичної) визначеності в частині такої загальноправової категорії, як «якість і точність закону», який відіграє надважливе значення у формуванні та функціонуванні системи права демократичної держави. Європейський суд у своїх рішеннях неодноразово доходив висновку, що принцип правової визначеності є одним із фундаментальних аспектів верховенства права. За таких обставин практичне застосування за значених норм є неодноманітним, часто хибним з позиції дотримання засад кримінального провадження. Усунення виявлених недоліків можливе лише внаслідок внесення відповідних змін до КПК України, які й було запропоновано. За результатами здійсненого аналізу сформульовано умовний поділ форм зміни повідомлення про підозру на три групи за критерієм зміни кваліфікації діяння.

Висновки

З огляду на можливі форми зміни повідомлення про підозру, ми пропонуємо власний умовний поділ їх на три групи за критерієм зміни кваліфікації діяння:

1) унаслідок якої кваліфікація діяння залишається незмінною, а зміни повідомлення про підозру спрямовано лише на належне формулювання обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні (час, місце, спосіб, форма вини, мотив, мета й інші обставини вчинення кримінального правопорушення тощо);

2) унаслідок якої відбувається зміна кваліфікації діяння в межах тієї самої статті

КК України (з однієї частини статті на іншу, у напрямі як зменшення, так і збільшення);

3) унаслідок якої відбувається кардинальна зміна кваліфікації діяння та особі вже повідомляють про підозру в учиненні іншого кримінального правопорушення, передбаченого іншою статтею КК України.

Законодавчі положення, які регламентують інститут зміни повідомлення про підозру, потребують чіткішого врегулювання, що надасть можливість уникнути суперечностей у процесі їх правозастосування, у зв'язку із чим пропонуємо:

а) статтю 279 КПК України викласти в такій редакції:
«Стаття 279. Зміна повідомлення про підозру
1. Якщо під час досудового розслідування виникнуть підстави для зміни повідомлення про підозру, слідчий, прокурор зобов'язаний заново повідомити про підозру в порядку, передбаченому статтями 276–278 цього Кодексу. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, заново повідомити про підозру має право виключно прокурор.

2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий, прокурор окремо виносить вмотивовану постанову про зміну повідомлення про підозру, яка може бути оскаржена слідчому судді в порядку, передбаченому пунктом 10 частини першої статті 303 цього Кодексу разом зі скаргою на повідомлення про підозру.

3. Якщо під час досудового розслідування частина повідомлення про підозру не підтвердилася, у зв'язку з наявністю підстав, передбачених частиною першою статті 284 цього Кодексу, прокурор своєю постановою закриває кримінальне провадження в цій частині повідомлення про підозру в порядку, передбаченому статтями 283 та 284 цього Кодексу.

4. З моменту зміни повідомлення про підозру раніше повідомлена підозра втрачає чинність, про що прокурор вказує в постанові про зміну повідомлення про підозру»;

б) у статті 291 КПК України частину третю доповнити реченням такого змісту: «Відомості, передбачені пунктом 5 частини другої статті 291 цього Кодексу, які має містити обвинувальний акт, повинні відповідати змісту письмового повідомлення про підозру».

Сподіваємося, що здійснене нами дослідження приверне увагу законодавця та практичних працівників і допоможе підвищити якість й ефективність їхньої діяльності.

REFERENCES

- Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (1970-1980) [Academic Interpretative Dictionary of the Ukrainian Language (1970-1980). (1972). (Vol. 3). (n.d.). sum.in.ua. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/zmina> [in Ukrainian].*
- Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (1970-1980) [Academic Interpretative Dictionary of the Ukrainian Language (1970-1980). (1974). (Vol. 5). (n.d.). sum.in.ua. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/novyj> [in Ukrainian].*
- Amrutanshu, Dash, & Dhruv, Sharma. (2016). Arrest Warrants at the International Criminal Court: Reasonable Suspicion or Reasonable Grounds to Believe? *International Criminal Law Review*, 16(1), 158-176. doi: <https://doi.org/10.1163/15718123-01601004>.
- Atamanov, O.M. (2019). Teoretychni ta praktychni aspekty protsesualnoi diialnosti storony obvynuvachennia pid chas skladannia pysmovoho povidomlennia pro pidozru [Theoretical and practical aspects of the prosecution of the prosecution during the written notice of suspicion]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4(113), 64-79. Retrieved from <https://scientbul.naiuau.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/1171>. doi: <https://doi.org/10.33270/01191134.64> [in Ukrainian].
- Baznanov, M.I. (1954). *Izmenenie obvineniia v sovetskom ugovovnom protsesse [Change of charge in the Soviet criminal trial]*. Moscow: Gosizdat [in Russian].
- Bilenchuk, P.D. (1999). *Protseptualni ta kryminalistychni problemy doslidzhennia obvynuvachenoho (problemy kompleksnoho vyvchennia obvynuvachenoho v stadii poperednoho slidstva) [Procedural and forensic problems of investigation of the accused (problems of complex examination of the accused at the stage of preliminary investigation)]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
- Cherkova, M.Yu. (2006). Zmina obvynuvachennia v kryminalno-protseptualnomu pravi Ukrainy [Change in the charge of criminal procedure law of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].
- Dubinskiy, A.Ia., & Serbulov, V.A. (1989). *Privlechenie v kachestve obviniaemogo [Recruiting as an accused]*. Kiev: NII RIO KVSh MVD [in Ukrainian].
- Faraon, O.V. (2014). Zmina povidomlennia pro pidozru v aspekti st. 279 Kryminalnogo protseptualnogo kodeksu Ukrainy [Changing the suspicious message in the aspect of Art. 279 of the Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 6, 402-406. Retrieved from http://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/69.pdf [in Ukrainian].
- Faraon, O.V. (2016). Povidomlennia osobi pro pidozru u vchynenni kryminalnogo pravoporushennia [Report a person about a suspected criminal offense]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from http://elar.naiuau.kiev.ua/bitstream/123456789/1442/1/faraon_dis.pdf [in Ukrainian].
- Hroshevyi, Yu.M., & Khotenets, V.M. (2000). *Kryminalnyi protses Ukrainy [Criminal process of Ukraine]*. Yu.M. Hroshevyi, V.M. Khotenets (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Hroshevyi, Yu.M., Tatsii, V.Ya., & Pshonka, V.P. (et al.). (2013). *Kryminalnyi protses [Criminal process]*. V.Ya. Tatsii, V.P. Pshonka (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Iakupov, R.Kh. (1999). *Ugovovnyy protsess [Criminal process] (2nd ed., rev.)*. V.N. Galuzo (Eds.). Moscow: Zertsalo [in Russian].
- Karneeva, L.M. (1971). Privlechenie k ugovovnoy otvetstvennosti [Criminal prosecution]. *Zakonnost i obosnovannost, Legality and validity*. Moscow [in Russian].
- Karneeva, L.M. (1982). *Privlechenie v kachestve obviniaemogo [Recruiting as an accused]*. Moscow: Iurid. lit. [in Russian].
- Kivalov, S.V., Mishchenko, S.M., & Zakharchenko, V.Yu. (2013). *Kryminalnyi protseptualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine]*. S.V. Kivalov, S.M. Mishchenko, V.Yu. Zakharchenko (Eds.). Kharkiv: Odissei. Retrieved from <http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/KPK-komentar.pdf> [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Kryminalno-protseptualnyi kodeks Ukrainy: vid 28 hrud. 1960 r. No. 1002-05 [Code of Criminal Procedure of Ukraine from December 28, 1960, No. 1002-05]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal codex of Ukraine from April, 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protseptualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
- Loboiko, L.M. (2007). *Kryminalno-protseptualne pravo. Kurs lektsii [Criminal Procedure Law. Course of lectures]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
- Lonneke, S., Bas de Wilde, Cupido, M., Fry, E., & Meijer, S. (2016). A comparative law study into the framing of indictments and adherence thereto with respect to evidence, legal qualification, and punishment in the Netherlands, Belgium, France, Italy, and Germany. *Scientific Research and Documentation Center, Ministry of Security and justice*, 11, 5-6. Retrieved from https://www.wodc.nl/binaries/2597_Summary_tcm28-132521.pdf.
- Nakaz HPU "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok vedennia Yedynoho reiestru dosudovykh rozsliduvan": vid 6 kvit. 2016 r. No. 139 [Order of the GPU "On approval of the Regulation on the procedure for maintaining the

- Unified Register of Pre-trial Investigations" from April 6, 2016, No. 139]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16> [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny po spravi "Nechyporuk i Yonkalo proty Ukrainy" (zaiava No. 42310/04) vid 21 kvit. 2011 r. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Nechiporuk and Jonkalo v. Ukraine (application No. 42310/04) from April 21, 2011]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683 [in Ukrainian].
- Shimanovskiy, V.V. (1990). *Privlechenie v kachestve obviniaemogo na predvaritelnom sledstvii* [Attraction as a defendant in the preliminary investigation]. Moscow: VluZI [in Russian].
- Tertyshnyk, V.M. (1997). *Kryminalnyi protses* [Criminal process]. Kharkiv: Arsys [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 2003 r. No. 435-IV [The Civil Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 435-IV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].
- Ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozhlidu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 20 veres. 2017 r. po spravi No. 211/3220/15-ts [The decision of the High specialized court of Ukraine on consideration of civil and criminal cases from September 20, 2017 in Case No. 211/3220/15-c]. (n.d.). *www.reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69133546> [in Ukrainian].
- Yednak, V., Vitiuk, D., Krut, K., & Grokholskiy, V. (2020). Ensuring the Rights of the Person When Notifying of Suspicion or Detention on Suspicion of Committing a Criminal Offense. *Amazonia Investiga*, 9(25), 423-428. Retrieved from <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1089/999>.
- Zakon Ukrainy "Pro poriadok vidshkoduvannya shkody, zavdanoyi hromadianynovi nezakonnymi diiamy orhaniv, shcho zdiisniuiut operatyvno-rozshukovu diialnist, orhaniv dosudovoho rozsliduvannya, prokuratury i sudu": vid 1 hrud. 1994 r. No. 266/94-VR [Law of Ukraine "On the procedure for compensation of damage caused to a citizen by illegal actions of bodies carrying out operational-search activity, bodies of pre-trial investigation, prosecutor's office and court" from December 1, 1994, No. 266/94-VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia zabezpechennia dotrymannia prav uchashnykh kryminalnogo provadzhennia ta inshykh osib pravookhoronnykh orhanamy pid chas zdiisnennia dosudovoho rozsliduvannya": vid 18 veres. 2018 r. No. 2548-VIII [Law of Ukraine "On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on improving the enforcement of the rights of participants in criminal proceedings and other persons by law enforcement agencies during the pre-trial investigation" from September 18, 2018, No. 2548-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2548-19#n6> [in Ukrainian].
- ZNogin, N.V., & Fatkullin, F.N. (1965). *Predvaritelnoe sledstvie v sovetskom ugovnom protsesse* [Preliminary investigation in the Soviet criminal trial]. Kiev: Iurid. lit. [in Russian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980): в 11 т. 1972. Т. 3. С. 621. URL: <http://sum.in.ua/s/zmina>.
- Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980): в 11 т. 1974. Т. 5. С. 433. URL: <http://sum.in.ua/s/novyj>.
- Amrutanshu Dash, Dhruv Sharma. Arrest Warrants at the International Criminal Court: Reasonable Suspicion or Reasonable Grounds to Believe? *International Criminal Law Review*. 2016. Vol. 16. Is. 1. P. 158–176. doi: <https://doi.org/10.1163/15718123-01601004>.
- Атаманов О. М. Теоретичні та практичні аспекти процесуальної діяльності сторони обвинувачення під час складання письмового повідомлення про підозру. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 4 (113). С. 64–79. URL: <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/1171>. doi: <https://doi.org/10.33270/01191134.64>.
- Бажанов М. И. Изменение обвинения в советском уголовном процессе. М.: Госюриздат, 1954. 56 с.
- Біленчук П. Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинуваченого (проблеми комплексного вивчення обвинуваченого в стадії попереднього слідства). Київ: Атіка, 1999. С. 25.
- Черкова М. Ю. Зміна обвинувачення в кримінально-процесуальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Луганськ. 2006. 205 с.
- Дубинский А. Я., Сербулов В. А. Привлечение в качестве обвиняемого. Киев: НИИРПО КВШ МВД, 1989. 56 с.
- Фараон О. В. Зміна повідомлення про підозру в аспекті ст. 279 Кримінального процесуального кодексу України. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 402–406. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/69.pdf.
- Фараон О. В. Повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. 2016. 248 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1442/1/faraon_dis.pdf.
- Грошевий Ю. М., Хотенець В. М. Кримінальний процес України / за ред. Ю. М. Грошевого, В. М. Хотенця. Харків: Право, 2000. 496 с.
- Кримінальний процес: підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, В. П. Пшонка та ін.]; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки. Харків: Право, 2013. 824 с.
- Якупов Р. Х. Уголовный процесс: учебник. Изд. 2-е, испр. и доп. / под ред. В. Н. Галузо. М.: Зерцало, 1999. 464 с.
- Карнеева Л. М. Привлечение к уголовной ответственности. *Законность и обоснованность*. М., 1971. 133 с.
- Карнеева Л. М. Привлечение в качестве обвиняемого: метод. пособие. М.: Юрид. лит., 1982. 220 с.

- Ківалов С. В., Міщенко С. М., Захарченко В. Ю. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с. URL: <http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/КПК-коментар.pdf>.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28 груд. 1960 р. № 1002-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05>.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право. Курс лекцій : навч. посіб. Київ : Істина, 2007. 456 с.
- Lonneke S., Bas de Wilde, Cupido M., Fry E., Meijer S. A comparative law study into the framing of indictments and adherence thereto with respect to evidence, legal qualification, and punishment in the Netherlands, Belgium, France, Italy, and Germany. *Scientific Research and Documentation Center, Ministry of Security and Justice*. 2016. No. 11. P. 5–6. URL: https://www.wodc.nl/binaries/2597_Summary_tcm28-132521.pdf.
- Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань : наказ ГПУ від 6 квіт. 2016 р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>.
- Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (заява № 42310/04) від 21 квіт. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683.
- Шимановский В. В. Привлечение в качестве обвиняемого на предварительном следствии. М. : ВЮЗИ, 1990. 186 с.
- Тертишник В. М. Кримінальний процес : підручник. Харків : Арсис, 1997. 527 с.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
- Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 верес. 2017 р. по справі № 211/3220/15-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69133546>.
- Yednak V., Vitiuk D., Krut K., Grokholskyi V. Ensuring the Rights of the Person When Notifying of Suspicion or Detention on Suspicion of Committing a Criminal Offense. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9 (25). P. 423–428. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1089/999>.
- Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України від 1 груд. 1994 р. № 266/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>.
- Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : Закон України від 18 верес. 2018 р. № 2548-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2548-19#n6>.
- Жогин Н. В., Фаткуллин Ф. Н. Предварительное следствие в советском уголовном процессе. Киев : Юрид. лит., 1965. 368 с.

Стаття надійшла до редколегії 16.12.2019

Atamanov O. – Postgraduate Student of the Department of Pre-Trial Investigation of the Educational and Research Institute No. 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7637-6392>

Change of Notice of Suspicion in Pre-Trial Investigation

The purpose of the article is to analyse the criminal procedure legislation of Ukraine with regard to the institute of changing a notice of suspicion in pre-trial investigation in order to define actual theoretical and practical problems of legislation, as well as to provide suggestions on the ways to solve them. Methodology. The methodological tool was chosen taking into account the set objective, specificity of the object and subject of research. Scientific methods of systematic analysis and generalization are crucial. The scientific novelty consists in the systematic analysis of the criminal procedure legislation of Ukraine, taking into consideration the requirements of the international treaties, the consent to binding force of which has been granted by the Verkhovna Rada of Ukraine, and in determination of the theoretical and practical problems, without overcoming of which the procedural activities of the prosecution party when changing the written notice of suspicion will not comply with the tasks of criminal proceeding and guarantees set out in the international treaties. According to the results of the research, the following conclusions were drawn: 1) Having analysed the possible forms of change of a notice of suspicion, we propose our own conditional division into three groups, according to the criterion for changing characterization of an act: a) as a result of which the characterization of the act remains unchanged, and the changes of a notice of suspicion are targeted only at the proper formulation of the

circumstances to be proved in criminal proceeding (time, place, method, form of guilt, motive, purpose and other circumstances of committing a criminal offense, etc.); b) as a result of which there is a change of characterization of the act within the same article of the Criminal Code of Ukraine (from one part of the article to another, both in the direction of decrease and increase); c) as a result of which there is a radical change in characterization of the act and the person is already notified of the suspicion of committing a completely different criminal offense provided for by another article of the Criminal Code of Ukraine; 2) the legislative provisions governing the institute of changing a notice of suspicion require more explicit regulation, which will allow to avoid conflicts in the process of their enforcement, and therefore we propose: a) to amend Article 279 of the CPC of Ukraine to read as follows: «Article 279. Change of a notice of suspicion. 1. If any grounds of changing a notice of suspicion arise during a pre-trial investigation, an investigator, prosecutor shall be obliged once again to serve the notice of suspicion in the manner provided for by Articles 276–278 of this Code. If a prosecutor served such notice of suspicion, the prosecutor shall be the only person entitled to repeated serving of the notice of suspicion. 2. In the cases provided for in the first part of this Article, an investigator, prosecutor shall separately deliver a reasoned decision to change a notice of suspicion, which may be appealed to the investigating judge in the manner provided for in clause 10 of part 1 of Article 303 of this Code, with the complaint against a notice of suspicion. 3. If a part of a notice of suspicion has not been confirmed in the pre-trial investigation due to existence of the grounds provided for in part 1 of Article 284 of this Code, the prosecutor by his/her decision shall terminate the criminal proceeding to the extent of this part of a notice of suspicion in the manner provided for by Articles 283 and 284 of this Code. 4. Upon changing a notice of suspicion, the previously reported suspicion shall cease to be valid, whereof the prosecutor shall specify in his/her decision to change the notice of suspicion». b) to supplement part 3 of Article 291 of the CPC of Ukraine with the following sentence: «The information, provided for in clause 5 of part 2 of Article 291 of this Code, which must contain the indictment, shall correspond to the content of the written notice of suspicion».

Keywords: suspicion; notice; notice of suspicion; suspect; change of a notice of suspicion.